

LIVIA ARDELEAN¹, ROMÂNIA

Cuvinte cheie: scrisori, jurnale, folclor militar, foamea

Viața de război. Soldați ardeleni și maramureșeni în Primul Război Mondial

Rezumat

Unul dintre cele mai distrugătoare momente din istorie, Primul Război Mondial sau Marele Război, pornit în urmă cu 100 de ani a atras în vârtoarea lui toate provinciile istorice ale Monarhiei bicefale, inclusiv Maramureșul, și toate categoriile sociale, inclusiv pe tinerii țărani români ce nu au ieșit niciodată din satul lor. Literatura de front, insuficient cunoscută are caracteristici tipice naționale, românii scriind cărțile poștale, scrisorile și unele jurnale în versuri populare. Prezentarea de față surprinde câteva versuri și prin ele unele dintre cele mai importante momente de pe front. Comparat cu jurnalul deja publicat a lui Paul Alexa din Breb, jurnalul manuscris al lui Ardelean Gheorghe din Vadu Izei se înscrie pe aceeași traiectorie, observându-se o anumită similaritate a versurilor. *Verșu rezbelului* îi ajută pe tinerii soldați să treacă peste război, iar în lagărul din Siberia era singurul prieten și susținător. Atât plecarea pe front, cât și lupta propriu - zisă au fost descrise cu multă jale, iar leitmotivul din cele 3 jurnale, alături de frica de moarte în țări străine, a fost foamea. Aceasta a decimat trupurile slăbite ale unor tineri țărani, care plângeau de mila soldaților morți, indiferent din ce țară proveneau.

Toate aceste istorii orale ne prezintă destul de fidel, starea de pe front, fiind în același timp și o exemplificare a circulației unui anumit tip de folclor militar.

¹ Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, România;

Key words: letters, diaries, military folklore, the famine

Life During War. Soldiers from Ardeal and Maramuresh County in World War I

Summary

One of the most destructive moments from history, World War I or the Great War, that started 100 years ago, had attracted in its turmoil all historical provinces of the two-headed Monarchy, including Maramuresh, and all the social categories, including also the young Romanians who had never left their village before. The war literature, insufficiently known, has typical national characteristics, the Romanians writing postcards, letters and even diaries in folk verse. This presentation quotes some fragments of poems illustrating some of the most important events of the front. In comparison with the already published diary of Alexa Paul from Breb, the unpublished journal of Gheorghe Ardelean from Vadu Izei follows the same trajectory, and a similitude of the verses can be observed. The so-called „Versu-rezbelului” (war poetry) helps the young soldiers to pass through the war, and in the camps in Siberia, it was their only friend and support. The departure to war as well as the fight on the war field had been described with much sadness and fear of death and hunger. Fear and hunger had been the leitmotifs in the three diaries. These had decimated the bodies of the young peasants who cried out of pity at the sight of the dead soldiers indifferent to the countries they had come from.

All these oral histories present quite accurately the situation the battle field, and are, in the same time an exemplification of a certain type of military folklore.

Viața de război. Soldați ardeleni și maramureșeni în Primul Război Mondial

Când clopotele bisericilor din Ardeal au sunat și poruncile de chemare la luptă au început să curgă prin sate, toate provinciile istorice ale monarhiei bicefale au fost nevoite să intre în război și să se adapteze acestuia. În acest context, nici Maramureșul nu a făcut excepție, fiind atras încă din luna iulie 1914 în focurile iadului, mai ales după sosirea ordinului de mobilizare parțială, din 26 iulie. Maramureșenii au luptat în Primul Război Mondial în mai multe Regimente: 82, 85, 103, etc., toate regimente de infanterie. Analizând 3 jurnale de front scrise de către 3 țărani din Maramureș, cărți poștale, amintiri, rapoarte ale preoților greco-catolici din unele sate maramureșene, Jurnalul Regimentului 85, cu sediul la Sighet, ne putem face o impresie despre tragedia Primului Război Mondial în zona analizată, despre modul în care a fost perceput războiul de către populațiile eminentamente agrare, neimplicate politic. Dacă la începutul războiului se credea că acesta avea să dureze foarte puțin, realitățile dure, din chiar primele zile de confruntări, au schimbat percepția despre eveniment. Dacă în timpul mobilizării și înainte de plecarea la luptă, suferința mamelor și a nevestelor se părea că a fost mai puternic exprimată în jalea și bocetele ce se auzeau în satele ardeleni, o dată cu plecarea pe front și decimarea primelor unități încă de la primele lupte, precum și contactul cu inamicul rus deosebit de dur, au făcut ca soldații să devină foarte repede conștienți de pericolul ce-i aștepta în război. Unii dintre soldații prinși în vârtoarea unor evenimente deosebit de dure au ținut jurnale de front, în care au descris mizeria și suferința ființei umane prinsă în vârtoarea luptelor. Vom descrie pe scurt jurnalul bunicului Ardelean Gheorghe, locuitor al satului Vadu Izei, prin comparație cu alte 2 jurnale scrise de alți 2 maramureșeni, până acum acestea 3 fiind singurele jurnale de front cunoscute.

Jurnalul lui Ardelean Gheorghe, aflat încă în manuscris, s-a numit **Verșu rezbelului, din anul 1914, august 1, până în septembrie 12, scris și predat de Gheorghe Ardelean din Vad**². Cel al lui Paul Alexa, numit de către editorii lui Claude Karnoouh și Mihai Pop, **Odiseea bravului soldat Alexa**³, este o relatare în versuri, dactilografiată de nepotul Pătru Paul, nu o poveste, nu o ficțiune și se referă la perioada 1914-1918. Dan Mihai și-a intitulat jurnalul **Istoria ce am petrecut în crâncenul război**⁴. Jurnalele lui Ardelean Gheorghe și Paul Alexa au fost scrise în versuri, pe când cel al lui Dan Mihai, mult mai complex, a fost scris în proză. La 1 august 1914, într-o zi de sâmbătă, primii recruți au fost deja mobilizați. În sate s-au făcut alarme, care s-au strigat în biserici, oficialii satelor au umblat pe ulițe chemând oamenii la cancelarie, deoarece era deja *bătăie* (război), acolo unde erau citite poruncile împăratului, scrise pentru români în limba română. Cei 3 eroi ai noștri, Gheorghe Ardelean din Vadu Izei, Mihai Dan din Apșa de Mijloc și Alexa Paul din Breb au fost mobilizați chiar în primul val, spre disperarea lor și a familiilor, în Regimentul 82 infanterie, dar în batalioane diferite. Doar unul dintre ei, Mihai Dan, de 30 de ani, era căsătorit și avea o nevastă pe care o iubea și pe care a purtat-o în suflet pe parcursul războiului. În favoarea ei a încheiat un testament, lăsându-i bunurile, precum și o scrisoare în care-i explica cum trebuia să se descurce

² Jurnalul se află în posesia nepoților din Vadu Izei, care ne-au pus la dispoziție o copie a acestui Jurnal

³ Odiseea bravului soldat Alexa: *o cronică rimată a Primului Război Mondial*, Cu o postfață de Claude Karnoouh: *Prin foc și sabie –sau gândirea Totale Mobilmachung-ului și a Welthürgerkrieg-ului la țărani din Carpați*, București, Editura Muzeului Literaturii Române, 2014

⁴ Dan Mihai, *Istoria ce am petrecut în crâncenul război*, Ediție îngrijită de Viorel Ciubotă și Ioan M. Botoș, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 2008

după moartea lui. Ceilalți 2 erau tineri feciori, necăsătoriți, Gheorghe Ardelean având 24 ani când a primit ordinul de încorporare. Acesta a suferit un șoc în momentul mobilizării, relatând în versuri modul în care consătenii au primit vestea mobilizării:

*care stă gata a pleca,
femei, copii a lăsa.*

Imediat au plecat toți bărbații la fogodău, la crâșmărița căreia i s-a cerut:

*crâșmăriță jupâneasă
dă-ne palincă aleasă,
ca să ne olătuim,
că noi azi ne despărțim
și nici D-zeu nu ști
acasă cine a înturni.*

Apoi în ziua plecării, s-a trezit de dimineață, s-a spălat pe față, a ieșit pe drum și a găsit un ceteraș, care i-a cântat cântece de jale:

*Și bine m-am molătuț
și la Domnu am mulțăm
și în casă m-am băgat
și bun rămas ne-am luat
de la clopul cel cu pană,
de la tată, de la mamă,
frunzuliță de pe vie,
și-am plecat la bătălie.*

Alexa Paul descria că era la coasă, împreună cu tot satul când a venit chemarea la luptă și a început tânguirea generală:

*N-auzi pruncii se vaită
că rămân fără de tată,
și fără pâine pe masă,
nu-i cine să-i miluiască.*

Ambii tineri au plecat spre Sighet, unde îi aștepta *ghezășul* (trenul cu locomotivă cu aburi) cu care au plecat spre front. Gheorghe Ardelean scria:

*în oraș dacă-am ajuns,
drept la stație m-am dus,
ghezășul a și zinit
și tăți pe el ne-am suit.*

Alexa Paul scria că au fost urcați în tren și duși la Sighet:

*Câtă frunză este-n vie,
atâția au fost în stație.
și toți pe tren am urcat,
câtre Sighet am plecat.*

Regretul că trebuiau să plece la luptă l-au descris în versuri. Și anume, Gheorghe Ardelean scria:

*rămâneți cu toți în pace,
că mă duc că n-am ce face,*

iar Alexa Paul scria

*bate-l, Doamne, cu mânie,
p-âl ce-o pus pana-n hârtie
și m-au scris la cătunie,
c-au scris cu cerneală neagră,
când mi-o fost lumea mai dragă.*

Pentru Mihai Dan plecarea a fost și mai grea. Avea 30 de ani, era căsătorit de 7 ani și își iubea foarte tare nevasta, de care s-a despărțit cu mare durere, la fel ca întreg satul, în care domnea o jale mare. Un aspect deosebit de criticat de soldatul nostru a fost atitudinea unor consăteni, care înainte de plecare și-au bătut nevestele, vezi, Doamne, să-și aducă aminte de ei. Eroul nostru a fost mai norocos în primele luni, fiind concentrat la Sighet la lucru într-o brutărie, unde a încercat mai multe metode de a se îmbolnăvi, ca să scape de înrolarea în război, de care se temea foarte tare. Același comportament, de a scăpa de bătălie cu orice preț, l-a avut și Gheorghe Ardelean, care s-a gândit chiar la sinucidere pentru a scăpa de ororile războiului. Drumul spre front a fost unul chinuitor, Gheorghe Ardelean a plecat la Satu Mare, apoi la Carei, făcând parte din Regimentul 12 Infanterie, Batalionul cu sediul la Carei. Unde a plecat cu *gyorsu* (trenul rapid). La Satu Mare, soldatul nostru l-a căutat pe fratele lui, care se pregătea de plecarea la luptă:

*că stă gata a porni
cu sârbu a să bătăli.
și am dat mâna curând
și ne-am despărțit plângând
că nu ști bunul Dzeu care ne-om întoarce.
și nu multă vreme am stat
și sânger am căpătat,
să fim gata de plecat
în sus la Galiția a ține bătălia.*

La plecarea din Carei au fost conduși la gară de localnici:

mulți domnari la noi ziné

*și pe noi ne dăruie,
fetișoarele cu flori
și domnarii cu țigări.
Mulți sub ghezăș s-au aruncat
de jale și de bănat.*

Luptele propriu-zise au fost descrise cu mare jale și tristețe. Ardelean Gheorghe a început luptele devreme:

*în zăuă de sântămărie
am început focu întâie,
c-am fost tare flămânziți
și de drum am fost zdrobiți,
gloanțele așa viné
cum vin vara ploile,
și au dat cu tunurile
de răsună dealurile.*

Pentru Alexa Paul poruncile au fost clare:

*noi porunci am căpătat,
când cu rușii ne-am întâlnit,
vai, frumos ne-am cinstit,
cu granate și șrapnele
și cu gloanțe ușurele.
și poruncă-am căpătat
și-am început la pușcat.
treceau plumbii peste noi,
ca vara când umblă ploi,
noi pușcam cu puștile,
tunarii cu tunurile de sunau pădurile.*

Iar după bătălii, urma curățarea câmpului sau fuga. Ardelean Gheorghe descria în versuri acest aspect:

*rustungu jos l-am fâpat
și toată noaptea-am purtat
voinici morți și bolnăviți
și de care-au fost răniți.
și mulți nouă s-au rugat
să le legăm rănilile
ori să le stingem zilele,
căci să ferească D-zeu pe toată lumea de rău,
frunză verde de hamei,
de rănilile din bătăi.
plumbul de tun unde dă*

*și pe care-l nimere,
cu pământ îl mestecă,
de nimeni nu-l cunoaște.*

Deja după prima bătălie au căzut jumătate dintre soldați:

*ne-am strâns laolaltă
care-am fost în foc și ne-o numărat,
jumătate o fost picat
și jumătate am rămas,
care n-am fost vătămați.*

Era cutremurat de suferințele răniților, de care îl dorea inima, descriind mirosul greu de suportat care se răspândea pe frontul de luptă din cauza leșurilor de oameni și animale care nu puteau fi adunate în timpul bătăliei.

La lupte grele a participat și Mihail Dan pe frontul din Serbia și din Italia, unde a fost rănit grav la Doberdo, în 14 august 1914.

Foamea de pe câmpul de luptă și marșurile au fost o constantă a războiului, indiferent unde se purta acesta, Serbia, Galiția, Carpați. Mai ales după perioade de înfometare, când se reușea procurarea mâncării, era un adevărat festin. După primul atac din Galiția, Ardelean Gheorghe scria:

*ne-am dus pe drum de țară
să ne cătăm de mâncare,
că am fost flămânzi și slabi,
nici cu ochii nu vedeam.
Când mâncarea o fost siartă,
a zinit poruncă aspră
ca să lăsăm mâncarea
că ne pustiesc țara.
noi mâncarea o am lăsat,
cătore foc am alergat.*

Se mâncau cartofi cruzi sau sfeclă și varză crudă:

*cureți, buraci când vedeam,
ca și oile săream.*

Alexa Paul a descris și el foamea:

*că nebăuți și nemâncați,
la picioare degerați,
multe zile n-am mâncat,
nici pe bani n-am căpătat,
căci trecură 4 zile și nu căpătasem pâine,
nici pâine și nici mâncare,
nu puteam mere de foame.*

*Sau vai, multă foame-am răbdat,
prin cele păduri de brad,
ziua, noaptea tot pe cale
și nu căpătam mâncare,
că mâncam curetiu verde,
că n-aveam unde ni-l fierbe,
mâncam buraci prin răzoare,
până ne durea la foale.*

Mihai Dan descria că, pe frontul din Serbia, foamea era omniprezentă, o dată au mâncat toți scoarță de copac cu lăcomie, ca și cum ai mânca struguri. Norocul lui era nevasta cea iubitoare, care a început din octombrie 1915 să-i trimită pachete mari, de 35 kg, în fiecare săptămână câte 3-4. În 1917 se vorbea deja despre sifilis, soldații fiind instruiți să nu aibă încredere nici în propriile neveste, pe care trebuiau să le controleze și să le ducă la doctor să le trateze:

*De nu mă veți asculta ce zic,
veți plăti o minută de plăcere
cu 2 vieți pierdute.*

După război, dr. Ioan Rece a înființat pentru foștii soldați din Munții Apuseni, la 1919, un dispensar rural, unde i-a tratat pe banii lui de sifilis.

Epidemia de tifos a fost un alt factor de decimare a soldaților, mai ales în iarna 1915-1916.

Luarea ca prizonieri a fost la fel de traumatizantă. Gheorghe Ardelean descria că lângă un sat, după bătălia de la Lemberg, din septembrie, au apărut gloate de cazaci, care i-au făcut prizonieri pe cei rămași în viață:

*Până rușii au zinit
și de arme ne-au golit,
când am pus jos armele,
ne cură lacrimile,
de ne uda hainele.
pe noi pe drum ne-au luat
către graniță-am plecat.
când am trecut granița,
ruptu-mi-s-o inima,
multe rele am suferit,
până-n lagăr am sosit.*

Pe tren a primit doar o dată pe zi de mâncare, timp de 18 zile și 18 nopți cât a durat călătoria. La fel de traumatizat a fost și Alexa, care a descris că:

*din patru sute cincizeci,
n-am rămas numai trizăci,
sau trizăci am fost laolaltă,
care ne-au prins deodată.*

Foamea l-a urmărit și pe el în drumul spre Siberia cea geroasă:

care îți îngheța inima

și apoi pe drumul spre Rusia continentală:

*Ne suim cu toți în tren,
către Rusia plecăm.
ce foame și chinuire,
în vreo cincisprăzece zile,
căci nu căpătarăm pâine,
fără cât la 4 zile,
dar nici să mănânci o dată bine.*

A descris fericit momentul din stația de triere a prizonierilor, unde a primit suficientă mâncare:

*ne-au dat de mâncare,
curechi bun și oleac de carne,*

iar în partea europeană a Rusiei a primit mâncare, dar a lucrat mult:

*de mâncare n-o fost rău,
dar de lucru foarte greu;
de mâncare mi-o fost bine,
dar de lucru, vai, de mine.*

Viața din prizonierat nu a mai fost descrisă cu lux de amănunte de către Ardelean Gheorghe, acesta scriind doar versuri triste legate de soarta cătanelor.

Pe de altă parte, Alexa Paul a scris despre faptul că a lucrat în Siberia în locul bărbaților plecați la luptă în Galiția, apoi la gară, la un om bogat. În cei 3 ani de prizonierat nu a avut voie să bea pălincă, sub pedeapsa spânzurătorii, până la revoluția bolșevică, când rușii întorși acasă de pe front au spart fabricile și au dat de băut celor de peste 15 ani. Siberia a devenit pentru cei doi cel mai urât loc de pe pământ.

*Arză focul și para
traiul din Siberia
focul ardă acest loc,
mult plâng cu lacrimi de foc,
dacă n-am avut noroc.
ardă focu astă țară,
mult plâng de pară,
dacă n-am avut tihneală.*

sau, cum scria Ardelean Gheorghe,

*că-i mai bine-n bătaie,
decât aici în robie.*

Dorul de tată, mamă, frați, surori, era completat de faptul că nu putea scrie carte acasă, iar gândurile zburau întotdeauna spre locul natal:

*Căci noaptea nu hodinesc,
numai în gânduri mă topesc.*

Duritatea luptelor i-a marcat pe toți. Ardelean Gheorghe scria mereu că îl durea inima de oamenii morți, răniți, indiferent dacă erau camarazi sau oameni simpli, cuprinși de jale. Paul Alexa a scris într-un mod mai dur:

*o, vai, ce bătaie crudă,
cum n-a fost de vreme multă,
de la Alexandru cel Mare,
n-a mai fost așa bătaie.*

Moartea a fost o constantă de care s-au temut și uneori și-au dorit-o:

*De lovirea tunului
în țara muscanului,
și mă adă mândră-n casă
și mă-ngroapă sub fereastră,
că din mine-a răsări trandafiri și vioarele,
c-am murit cu dor și jele.*

scria Ardelean Gheorghe.

Paul Alexa scria chiar mai mult pe această temă:

*cântă puiu cucului,
așa cântă de cu dor;
de jalea feciorilor,
că mărg în țară străină
și i-or bate fără vină,
și-o muri fără lumină.*

Sau

*cine cucu i-a cânta,
tunurile și pușca;
cine focu i-a jeli,
numai sunetul puștii.
iar muieri și surori
nu le-ar fa cununi de flori,*

*pe ei când i-or îngropa,
popa nu le-a mai cânta.
la cătană așa-i dată,
să moară moarte-mpuşcată;
la cătană așa-i scrisă,
să moară moarte ucisă.
La cătană așa-i bună,
să moară fără lumină,
fără lumină de său,
fără un om din satul său.
dar popa cine i-o fi,
gornistul și tamburii,
clopotele-s tunurile,
de răsună dealurile.*

Despre ocuparea Sighetului de către ruși, timp de câteva zile, în octombrie 1914, a relatat Mihai Dan, care descrie frica oamenilor, precum și faptul că străzile orașului erau pline de căruțe încărcate fugind din oraș. După plecarea rușilor au primit pachete (*pocuri* și scrisori de acasă). Iubirea pentru soție a fost lucrul cel mai important pentru Mihai Dan, care a scris scrisoarea dinainte de plecarea la luptă în Serbia în 2 ceasuri, în care a plâns continuu la gândul că nu-și va mai vedea soția, invidiindu-i pe soldații care nu-și iubeau nevestele, că nu aveau după ce să le pară rău. În 25 mai 1917, au venit aeroplane de-ale rusului până la Sighet și au aruncat bombe.

Tot despre situația tristă în cele câteva zile de ocupație rusească a Sighetului aflăm din jurnalul lui Octavian Tăzlăuanu, glotaș din Țara Făgărașului, fost secretar al Astrei înainte de război. Acesta a fost mobilizat și trimis pe frontul din Galiția, cu Regimentul 23 glotași, cu sediul la Sibiu, iar în 28 august 1914 se afla la Sighet. Aici au aflat cu toții că vor fi duși la Stanislau (Iwano- Frankiwsk). Pe drum s-au întâlnit cu primele trenuri cu răniți, între ei fiind și soldați din Făgăraș, plecați înainte cu o săptămână pe front, unde întreg batalionul a fost distrus în prima zi de luptă din Galiția, lucru ce i-a înspăimântat pe toți. Ofițerul Tăzlăuanu, care fusese în urmă cu 2 ani la Sighet, pentru înființarea Astrei, a coborât din tren căutând persoane cunoscute, pe care să le întrebe despre problemele culturale, politice ale românilor maramureșeni, despre prieteni și cunoscuți. Nu a găsit pe nimeni, întreg orașul era ocupat de armată, moment în care a sărutat plângând pământul ca semn de despărțire de patrie.

În ceea ce privește patriotismul, sentimentele de apartenență la o țară, acestea au fost foarte confuze. Din jurnalul lui Ardelean Gheorghe reiese că țara trebuia apărată, la cererea împăratului:

*trimis-a împăratu carte,
la feciorii di pă sate,
să ne strânjem la cetate,
arma-n mână să luăm
și cu toții să plecăm,
sus către Galiția,
să ne apărăm țara,
iar dușmanii erau numiți pizmași:
la locul au fost numit,*

*cu pizmași ne-am întâlnit,
cu pizmași de-ai rusului.
sângele muscanului
era vărsat până-n pieptul calului,
iar sângele neamțului, până-n brâul omului.*

Paul Alexa considera imperiul multinațional ca o patrie mare. El a jurat credință lui Franz Jozef, pentru neam și împărat, iar dușmanii erau rușii și sârbii:

*bate-i, Doamne, cu mânia,
care-a început bătălia,
muscanul cu Serbia.
cetină verde de brad,
ține Doamne, pe-mpărat
că el n-a fost vinovat.*

Un aspect ce-i diferențiază pe eroii noștri este modul în care au trecut peste perioada de prizonierat. Ardelean Gheorghe a refuzat să descrie situația din lagărul din Siberia, rezumându-se la a descrie starea grea din prizonierat în versuri. Versurile deplâng soarta soldatului plecat să lupte departe de casă:

*Măiculiță când m-ai făcut,
Doamne bine ți-o părut.
Când m-ai văzut că-s fecior,
Să-mi fi ruptă on picior
Tumna atuncia să și mor,
N-aș si dusă atâta dor
Pângă aceie ostenele.*

Apoi:

*Oh, vai, de zilele mele
Cum m-o scos din țară afară.
Oh, lume, lume amară,
Îți lași clopu cel cu pană
Și tată dulce și mamă,
Îți lași frații și surori
Și te duci ca nește flori,
Meri să te topești pă lume
Să nu-ți mai știe de nume.*

Apoi sunt scrise versuri de dragoste pentru mândrele soldaților:

*Știi mândră, când am plecat,
Cu cât dor te-am mai lăsat.
Frunză verde, doru-mi vine,*

*Tu, mândră-ai uitat de mine.
Hai, tu, mândrulica, mea
Scrie-mi câte-o cărticea
Să-mi astâmpăr inima
Că nici eu nu te-oi uita
Oriunde mă voi afla.
Știi tu, mândră, dint-o sară
Cum ne vorbeam noi afară
Că înapoi de oi înturna,
Tăt pe tine te-oi lua.
Bădiță așa zic și eu,
De Ț-a ajuta Dumnezeu,
Tu înapoi de îi veni,
Tăt pă tine te-oi iubi.
Iar tu bade de-i muri,
Ieu pă tine te-oi jăli
Cu tri ruji de flori în mână
Că mori în țară străină
De plumb cu mare putere,
Ieu rămân în mare jăle.*

Despre trimiterea veștilor acasă, Ardelean Gheorghe scria:

*Căpitanu zice așé:
Dați feciori cu puștile,
Voi tunari cu tunurile
Să răsune dealurile,
Feciori care rămâneți
Frumoasă carte scrieți
și o trimiteți la sate,
ori doară pă la cetate,
dascălii să le cetească,
maicile să le oprească.
maicile când le auză,
cu mare durere plângé,
surorile după frați,
neveste după bărbați
și pruncuții după tați.*

În sfârșit, jurnalul se încheie cu descrierea unei morți imaginare:

*Sau noi deminează ieram
Pă seară nu ne aflam
Că de tunuri tăți peream,
Gândești c-am fost blăstămați*

Să ne îngroape împuşcați.

Sau

*Voi mame, care-aveți feciori,
Faceți bine și-i iertați
Numai să nu-i blăstămați
Ca și a mea maică pă mine
Să bat țările străine și să nu am nicion bine.
că așa rău m-ai blăstămat,
m-ai blăstămat fără samă,
să mă ieie de cătană.
n-am căzut în bătălie
dar m-o prins rușii-n robie.
Dumnezău s-o îndurat
De la moarte m-o scăpat,
Dumnezău să-ndure așé
Să mă ducă-n țara mé,
Să mă scoată din robie,
Să mă ducă-n țivilie,
Frunză verde și una,
La ruși în Sibiria.
Mult gândesc de țara mea
Și de mândra săraca.
Vină, mândră, și mă cată
În tabăra cé rusască
Unde-i sânje până-n brâu
C-acolo trebe să siu,
Unde-i vidé tri steaguri,
unu-i roșu ca focu,
Unu-i alb ca omātu,
Unu negru ca corbu.
Cel negru a si plecat,
eu acolo am și plecat
unde rușii m-o împuşcat.
mândre semne mi-ai afla,
la picioare iarbă mare
și din frunte iarbă verde
că de gré moarte-am murit,
de lovirea tunului
în țara muscanului
și mă adă mândră acasă
și mă-ngroapă sub fereastră
că din mine or răsări
trandafiri și viorele c-am murit cu mare jăle.*